

SLAVNOSTNI NAGOVOR OB 40-LETNICI SLOVENSKEGA ETNOLOŠKEGA DRUŠTVA 21. OKTOBRA 2015

Vsem navzočim pristrčen pozdrav in iskrene čestitke vsem članom Slovenskega etnološkega društva ob 40-letnici njegovega obstoja.

Zahvaljujem se Anji Serec Hodžar, sedanji predsednici Slovenskega etnološkega društva, da me je za to praznično priložnost povabila v goste, hkrati pa se opravičujem tistim, ki so se zanj veliko trudili in bi zato imeli na tem slavnostnem dogodku večjo pravico govoriti o njem. Sama nisem kaj prida zaslužna zanj, razen da kar redno plačujem članarino in sem njegova članica od vsega začetka, od njegove ustanovitve naprej. To je bila generacija (pozneje pridobljene akademske naslove izpuščam) gosposke Duše Krnel - Umek, aktivne Mojce Ravnik, nadobudnega Janeza Bogataja in zadržanega Zmaga Šmitka, ki je na Oddelku za etnologijo začenjala svojo znanstveno in pedagoško kariero ter se v družbi s prof. dr. Slavkom Kremenškom navzela idej, ki si jih je nabral pri izpopolnjevanju v tedanji Sovjetski zvezi, o prenovitvi etnologije v sodobno družbeno vedo, ki bo vpricho zgodovinopisja in sociologije dovolj prepoznavna, z lastno terminologijo, predmetom in metodo. S sociologijo ni bilo težav, pač pa so s tega vidika potekale Kremenškove bolj vroče razprave s prof. dr. Bogom Grafenauerjem. Najbrž tudi zato, ker je bil njegov oče, filolog akademik dr. Ivan Grafenauer, prvi predstojnik Inštituta za slovensko narodopisje (ISN) pri SAZU in si je ugledni zgodovinar morda tudi zato lastil pravico, da ima lahko o delu na taki ustanovi svoje stališče.

Seveda smo njegovi nekdanji študentje *a priori* podpirali svojega profesorja Slavka Kremenška. Na njegovo pobudo je t. i. skupnost slovenskih etnologov začela pripravljati izjemni metodološki priročnik za 52 široko zaokroženih tém v 12 zvezkih: sicer za delo na terenu, a hkrati tudi za vsako témo posebej teoretično opredeljeno in z literaturo opremljeno vprašalnico (prim. Židov in Slavec Gradišnik 2004: 122), o kateri je, vsaki posebej, razpravljala vsa navzoča etnološka družčina. Razprave so bile zagrete, pogajali smo se za vsako podrobnost in užitek je bilo doživeti, da smo se o tem ali onem uskladili.¹ V takem razpoloženju se je kalil tedaj mladi etnološki rod.

Spomladi leta 1974 sem se zaposlila na Inštitutu za slovensko narodopisje, kjer je bila pred menoj že vedno iznajdljiva Sinja Zemljič – Golob, in prav delo za omenjene vprašalnice so nama omogočale, da sva lahko še naprej ostali v stiku z etnološko šolo prof. dr. Kremenška, kar je vsaj meni veliko pomenilo, saj sem se v novem okolju po strokovni plati počutila precej osamljeno.

V takem živahnem in kdaj tudi napetem ozračju je prišla na dan tudi pobuda za ustanovitev Slovenskega etnološkega društva. »Neformalni skupnosti slovenskih etnologov«, kakor je prof. dr. Kremenšek imenoval člane različnih ustanov, ki so

pri pripravi omenjenih vprašalnic vzorno sodelovale, je želel pridobiti organizacijski okvir.

Glede na to, da sta imela tedaj le on in dr. Angelos Baš o razvoju etnološke stroke jasno vizijo in sta bila teoretično najbolj podkovana – medtem ko se je prof. dr. Vilko Novak morda že zaradi teže let držal v ozadju – prof. dr. Kremenšku ni bilo težko prepričati teoretično podhranjenih folkloristov na Inštitutu za slovensko narodopisje, da so žrtvovali že leta 1956 ustanovljeno Društvo folkloristov Slovenije.² To razširjeno društvo se je leta 1957 – le zakaj?! – preimenovalo v Slovensko etnografsko društvo (SED). To stanovsko društvo slovenskih etnografov in folkloristov je nastalo z namenom, »da organizira in podpira znanstveno, umetnostno in propagandno delo, da povezuje strokovnjake in ustanove, varuje ljudsko umetnost in preprečuje njeno profanacijo« (Slavec Gradišnik 2004: 554).

S takšnim preimenovanjem je nastala terminološka zmeda, ker je nastal vtis, da gre za istovrstno društvo, kakor je bila leta 1961 ustanovljena slovenska podružnica Etnološkega društva Jugoslavije. Ne vem, kako drugi, vsaj jaz sem bila pod vtisom Vilka Novaka, ki si je prizadeval odpraviti terminološko in vsebinsko interferenco med etnologijo in etnografijo, in sem se prav s tega vidika strinjala z združitvijo, čeprav me seveda takrat o tem nihče ni nič vprašal. Kljub temu se spominjam nelagodnosti, da mora biti v tem še kaj več. Čudila sem se, da se tej združitvi odločno upira glasbeni folklorist Radoslav Hrovatin,³ če pa sta si bila sicer nazorsko s Kremenškom najbližja – tudi to je takrat kaj veljalo! Kolikor se blede spominjam z enega zadnjih srečanj, ki ga je še imelo Slovensko etnografsko društvo na sedežu prvotnega Glasbenonarodopisnega inštituta na Wolfovi 8 v Ljubljani, je bilo tudi Milku Matičetovemu žal za njim, a mu v skladu z mnenjem večine kot zadnjemu predsedniku ni preostalo drugega, kakor da sporoči sklep z občnega zbora 14. 10. 1975, »naj se društvo razide« in se njegovi člani vključijo v novo društvo. Proti ni bila niti Zmaga Kumer, ki je – tako so pravili – omenjeno društvo finančno tiho podpirala pri izdajanju društvenega informativnega biltena, *Glasnika Inštituta za slovensko narodopisje SAZU (1956–1957)*,⁴ pozneje preimenovanega v *Glasnik*

2 Društvo folkloristov Slovenije ima v Slovenskem etnološkem leksikonu kazalko na Slovensko etnografsko društvo (glej Baš 2004: 100).

3 Radoslav Hrovatin (Ptuj 1908–Ljubljana 1978) je bil profesor glasbene zgodovine in glasbene folkloristike na Srednji glasbeni šoli in v Zavodu za glasbeno in baletno izobraževanje v Ljubljani (Ramšak in Slavec Gradišnik 2004: 172).

4 Njegov prvotni namen je bil povezati raziskovalce ISN in poročevalce na terenu, ki jim je ISN pošiljal vprašalnice, da bi okrepi in povežali prizadevanje poklicnih etnologov in ljubiteljev. Z anketami oziroma vprašalnici so načrtovali zbiranje podatkov za osrednje etnološke ustanove v Sloveniji. Sčasoma je po obsegu in vsebini prerasel v društveno glasilo slovenskih etnologov in folkloristov in objavljaval razprave, gradivo, poročila ustanov, društveno kroniko, intervjuje, polemike, jubilejne zapise itn. (Židov in Slavec Gradišnik 2004b: 143).

1 Še danes obžalujem, zakaj se ta imenitni projekt ni nadaljeval z zamišljenimi topografijami.

* Marija Stanonik, akad. prof. ddr., upok. znan. svet., ZRC SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje, Novi trg 2, 1000 Ljubljana; marija.stanonik@zrc-sazu.si.

Slovenskega etnografskega društva (1959–1975), niti Valens Vodušek, ki je bil v tisti družbi intelektualno najbolj zahteven. Podobno je v poročilu Etnološkega društva Jugoslavije predsednica podružnice za Slovenijo poročala, da so člani na občnem zboru 22. 10. 1975 sklenili, naj se podružnica razpusti, člani na naj se vključijo v novo Slovensko etnološko društvo, ki je bilo ustanovljeno ob isti priložnosti. V izvršni odbor je bilo izvoljenih 12 članov, ki so hkrati vodili posamezne delovne skupine: Angelos Baš skupino za etnološko muzeologijo in spomeniško varstvo; Janez Bogataj je prevzel uredništvo društvenega glasila – *Glasnika Slovenskega etnološkega društva*; Slavko Kremenšek je bil zadolžen za raziskovalne akcije; Naško Križnar za etnološki film; Tone Petek za vključevanje študentov; Mirko Ramovš je skrbel za povezavo s sorodnimi društvi v Jugoslaviji in zamejstvu; Mojca Ravnik za dokumentacijo; Zmago Šmitek za strokovne sestanke in ekskurzije; Tanja Tomažič za kadre; Valens Vodušek za stike s področno raziskovalno skupnostjo za humanistične in zgodovinske vede; Sinja Zemljič-Golob pa za obveščanje javnosti in propagando.

Na občnem zboru so sprejeli sklep, da se novoustanovljeno Slovensko etnološko društvo včlani v obe zvezni stanovski organizaciji: Zvezo etnoloških društev Jugoslavije in Zvezo društev folkloristov Jugoslavije,⁵ kar je vzdržalo do leta 1990. Leta 1983 je društvo v Rogaški Slatini organiziralo prvi in edini skupni kongres vseh jugoslovanskih etnologov in folkloristov, za kar je bil najbolj zaslužen Marko Terseglav, ki je tudi sicer imel največ uspeha v povezovanju z njimi.

Za predsednico je bila izvoljena Duša Krnel - Umek, ki je v prvi številki prenovljenega *Glasnika Slovenskega etnološkega društva* nakazala naloge pravkar ustanovljenega društva (Krnel - Umek 1975).

Eden največjih skupnih dosežkov slovenske etnologije je vsekakor *Slovenski etnološki leksikon* pod vodstvom Angelosa Baša in njegovih številnih sodelavcev, večinoma tudi članov Slovenskega etnološkega društva. In ravno v njem je strnjeno predstavljeno bogato in pestro delovanje njihove stanovske organizacije:

- še naprej povezovati vse strokovnjake, ustanove in prijatelje etnologije na slovenskem ozemlju, zlasti pa na podlagi sodobnih strokovnih nazorov spodbujati razvoj etnološke vede;
- pospeševati raziskave na slovenskem etničnem ozemlju;
- sodelovati pri obravnavi metodoloških in organizacijskih vprašanj v etnologiji;
- pomagati pri zaposlovanju etnologov;
- prizadevati si za varstvo etnoloških spomenikov in kulturnega okolja;
- utrjevati pomen etnologije v družbi.

5 Zveza društev folkloristov Jugoslavije (ZDFJ) je bila stanovsko društvo jugoslovanskih raziskovalcev folklorne. Nastala je leta 1955 iz Društva glasbenih folkloristov Jugoslavije (ustanovljenega 1952) in imela sekcije v takratnih jugoslovanskih republikah, v Sloveniji se je njena sekcija imenovala Društvo folkloristov Slovenije, ustanovljena je bila leta 1956. Leta 1957 se je preimenovala in razširila v Slovensko etnografsko društvo, leta 1975 pa v Slovensko etnološko društvo. ZDFJ je na dve leti prirejela kongres in izdajala zbornike teh kongresov. S tem je bil najbolj na tekočem Radoslav Hrovatin (Ramšak 2004: 713).

Slovensko etnološko društvo je s pomočjo delovnih skupin oziroma komisij poleg že omenjenega pospeševalo delo za topografske elaborate in poenotenje dokumentacije v etnoloških ustanovah, skrbelo za bibliografijo in razvoj etnološkega filma, za etnološko konservatorstvo in muzeologijo, si prizadevalo vpeljati etnološke vsebine v šole, organiziralo posvete o razmerju etnologije in drugih ved (arhitektura, slavistika, zgodovinoписje, geografija, domoznanstvo), o etnologiji kot zgodovinski vedi in vedi o sedanjosti, stanju slovenskega narodopisja in izhodiščih novih raziskav, o etnologiji v sodobni družbi, etnološkem raziskovanju na slovenskem etničnem ozemlju zunaj države. Ne gre spregledati tudi s Hrvaškim etnološkim društvom izmenjujočih se mednarodno odmevnih *Vzporednic med slovensko in hrvaško etnologijo*.

V zadnjem obdobju so bili posebno dobrodošli in odmevni posveti o etnologiji v posameznih slovenskih pokrajinah in prizadevanje za registracijo in strokovno spremljanje slovenskih zasebnih etnoloških zbirk.

Društvo organizira strokovne ekskurzije in etnološke večere. Tisti zadnji o etiki je bil imeniten in nadvse koristen.

V začetku popularne »rajže« so zadnji čas zamenjali terenski pohodi, na katerih si imajo člani možnost poleg strokovnega širjenja obzorja in navezovanja prijateljstva utrjevati telesno kondicijo.

Za praznično razpoloženje je vsako leto čas ob zorenja vina na t. i. murkovanjih, ko društvo od leta 1988 podeljuje Murkove nagrade, priznanja in listine (Slavec Gradišnik in Ramšak 2004: 555).

Društveno dejavnost od konca leta 1975 spremlja *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* kot naslednik prej imenovanih glasil, od leta 1980 pa tudi knjižna zbirka Knjižnica Glasnika SED.

Že iz tega prikaza je videti, da je Slovensko etnološko društvo izjemno živo in ustvarjalno, saj prihaja na dan z vedno novimi pobudami in izvirnimi idejami. Še naprej mu želim veliko novih navdihov in človeške topline.

Na zdravje!

Literatura:

BAŠ, Angelos (ur.): *Slovenski etnološki leksikon*. Ljubljana, Mladinska knjiga, 2004.

KRNEL - UMEK, Duša: Ustanovitev Slovenskega etnološkega društva. *Glasnik SED* 15 (5), 1975, 16.

RAMŠAK, Mojca in Ingrid Slavec Gradišnik: Hrovatin, Radoslav. V: Baš, Angelos (ur.), 2004, 172.

RAMŠAK, Mojca: Zveza društev folkloristov Jugoslavije (ZDFJ). V: Baš, Angelos (ur.), 2004, 713.

SLAVEC GRADIŠNIK, Ingrid in Mojca Ramšak: Slovensko etnološko društvo. V: Baš, Angelos (ur.) 2004, 555.

SLAVEC GRADIŠNIK, Ingrid: Slovensko etnografsko društvo. V: Baš, Angelos (ur.) 2004, 554.

ŽIDOV, Nevenka in Ingrid Slavec Gradišnik: Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja. Vprašalnica. V: Baš, Angelos (ur.), 2004a, 122.

ŽIDOV, Nevenka in Ingrid Slavec Gradišnik: Glasnik Slovenskega etnološkega društva. V: Baš, Angelos (ur.), 2004b, 143.